

boek bespreking

Siel van der Ree

ALWEER IETS OVER MINDERHEDEN? IK HEB AL IETS OVER MINDERHEDEN

Over anderstalige kinderen in onze scholen is zo langzamerhand aardig wat gepubliceerd, voldoende om die verzameling publikaties¹ op te vatten als teken voor het eind van een aanloopfase: de grootste onwennigheid is voorbij, 'ze' zijn er nu echt, we kunnen 'er' niet meer om heen, we doen 'er' wat aan, er wordt zelfs beleid overwogen. 'Ze' schijnen nu ook niet meer binnenkort wég te hoeven.

Na ruim tien jaar (soms héél handig) improviseren, ideeën opdoen, cursussen maken en verrijkingstof verzinnen blijken we nu toe aan een heroriëntatie, die resulteert in onderzoek.² Daarover is een goed boek verschenen:

Taalproblemen van buitenlandse arbeiders en hun kinderen onder redactie van René Appel, Cees Cruson, Pieter Muysken en J.W. de Vries. Het richt zich '(...) in de eerste plaats tot ieder die in het onderwijs te maken heeft met buitenlanders'. Zorgvuldige lezing leert, dat het zich vooral richt op de táál-leraren in het onderwijs, want het houdt zich in hoofdzaak bezig met taalonderwijs, talige opvang en taalverwerving. Na een helder overzicht over feiten en problemen rond de gastarbeiders³ in Nederland behandelen vier hoofdstukken *Taalproblemen bij het onderwijs*, achtereenvolgens in de basisschool, het voortgezet on-

derwijs en in de vorm van cursussen aan buitenlandse arbeiders, en de kwestie van de keuze van een voertaal. Hierop volgen zeven hoofdstukken over *De verwerving van het Nederlands*, variërend van twee hypothesen over hoe dat gaat (de interferentie- t.g.o. de universalistische hypothese), het verschil tussen natuurlijk en kunstmatig leren, sociale factoren en taalbeheersing, functionele en interactionele benaderingen; via de invloed van de voertaal op de tweede-taalverwerving, het bekijken van de resultaten van acht maanden onderwijs aan Turkse en Marokkaanse kinderen en de categorisering van gemaakte fouten plus een verklaring daarvoor, een onderzoek naar (syntactische) interferentie tussen Turks en Marokkaans enerzijds en Nederlands anderzijds; tot niet altijd bemoedigende conclusies over de houding van buitenlandse arbeiders tegenover het Nederlands en de Nederlandse maatschappij en omgekeerd, hoe onze houding is tegenover buitenlanders en hoe we met hen praten.

Hoewel je je in gemoede kunt afvragen, of onderzoek rond dit soort invalshoeken de problemen in het veld direct helpt oplossen, dient het minstens het verwerven van inzicht bij ons 'veldwerkers'. Er wordt gewoon veel op 'n rijtje gezet voor leraren Nederlands. De collega's van andere vakken, die toch ook zittten met steeds meer van

huis uit anderstalige leerlingen zullen het moeten hebben van de meer algemene probleemstellingen, vooral te vinden in hoofdstuk 2, 8 (deel 1 en 3), 12 en 13.⁴ Die collega's zullen overigens best moeite hebben bij het zoeken naar wat van hún gading is, want niet elk artikel wordt afgesloten met, of voorafgegaan door een representatieve samenvatting en haast geen enkele met concrete tips voor het onderwijsveld. Ik ben van mening dat een boek, geschreven voor zo'n grote groep, daarin moet voorzien en dat uitgevers daarop moeten letten.

Na deze mini-kraak-actie terug naar de kwaliteit van het boek, want die is onmiskenbaar.

Als je er tijd voor neemt, is het zeer informatief, vooral doordat gepoogd is, een *overzicht* van problemen en onderzoeken te geven. In dat opzicht is het een onmisbare aanvulling op *Moer 78*: 4. Voortreffelijk gesteld vind ik bijvoorbeeld de problemen in Cees Cruson's 'Buitenlandse arbeiders in Nederland', uitstekend de 'Suggesties voor verbeteringen' bij het onderwijzen van Nederlands van Josée Coenen, zeer verhelderend de opsomming van factoren in 'Tweede-taalverwerving' van Maria Hoefnagel-Höhle en erg belangrijk de 'sociolinguïstische kijk' van Muysken en De Vries. Ik noem maar wat, want het belang van het boek zit juist in het geheel.

Dat geheel boekt ook winst bij de beredeneerde bibliografie, die behoort bij elk onderdeel. Deze aantekeningen helpen de lezer, die geïnteresseerd is, verder op weg. Een bibliografie aan het eind van het boek somt nog eens alles, alfabetisch geordend op. Het boek eindigt met zeven lege bladzijden (vreemd voor een land, dat hout moet importeren voor z'n papierverslinderij); een register van vaktermen had daar mooi ingekund.

In dat register had dan ook 'register' moeten staan, het specifieke woord- en structuurgebruik voor bepaalde situaties. En de registers, die we in het voortgezet onderwijs aantreffen, vallen soms niet mee, ook niet voor onze 'eigen' leerlingen. Daarop kom ik terug in een vervolg op deze bespreking. Dat moet dan in een 'echt' artikel en daarvoor moet ik wellicht van 'code' 'switchen'. Voorlopig stel ik simpel: gewoon kopen dat boek.

René Appel, Cees Cruson, Pieter Muysken en J.W. de Vries (red.) *Taalproblemen van buitenlandse arbeiders en hun kinderen* Coutinho, Muiderweg 1980

Noten

1. Wat ik denk dat elke school in de Randstad daarvan moet hebben, is:
Abonnement op *Motief* van het NCB (Nederlands Centrum Buitenlanders te Utrecht)
De zgn. NCB-periodieken, die veel onmisbare achtergrondinformatie geven
Levende Talen, met een door Jan Hulstijn verzorgde rubriek 'Nederlands als tweede taal'
Het *ISK Bulletin* (CIO)
Het *Vademecum Onderwijs Anderstaligen* van het CIO (Contactorgaan Innovatie Onderwijs, Den Bosch)
2. Van de vele publikaties adviseer ik:
J.A.M. Carpay *Onderwijsleerpsychologie en leerplanontwikkeling in het moderne vreemde talen onderwijs* Groningen
Het Anéla-rapport: H.M. van Egmond-van Helten, J.H. Hulstijn, E.J.M. Janssen-van Dieter: *Onderzoek en onderwijs van het Nederlands als tweede taal in Nederland* Wageningen
L. van der Berg-Eldering *Marokkaanse gezinnen in Nederland* Alphen aan de Rijn
G. Extra *Eerste- en Tweede-Taalverwerving* Muiderberg
J. van Ek *The Threshold Level* Strasbourg
3. Het laatste decennium werd het woord 'arbeiders' steeds meer vervangen door 'werknemers'. Ik was al bang dat 'arbeiders', net zoals 'putjesscheppers', zou belanden in een enkele uitdrukking, die je dan als idioom moest gaan uitleggen aan je leerlingen. Gelukkig zijn er nu dus nog, resp. weer arbeiders. Hoe zou dat in de toekomst gaan, bijvoorbeeld bij bedreigen met een tot mislukking gedoemde carrière? Wellicht als volgt: 'Pas op, jij groeit niet op voor werknemer, maar voor "arbeider"!'
4. Respectievelijk:
2 Cees Cruson 'Buitenlandse arbeiders in Nederland'
8 Pieter Muysken en J.W. de Vries 'Een sociolinguïstische kijk op het taalgebruik van buitenlandse arbeider'
12 Werkgroep Taal Buitenlandse Werknemers 'De houding van buitenlandse arbeiders tegenover het Nederlands'
13 Werkgroep Taal Buitenlandse Werknemers 'Krom praten tegen buitenlanders'.